

12.12.2017

Sosiaali- ja terveysministeriö

kirjaamo@stm.fi

Viite: STM kirje 1.12.2017

ASiantuntijalausunto Uudesta Valinnanvapauslaista

Pohjanmaan Sote-muutosjohtajien lausuntona esitämme seuraavaa:

1) Terveyserojen vähentäminen ja palvelujen yhdenvertaisuus

Sosiaalihuollon, terveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palvelujen integroiminen vähentää terveyseroja ja yhdenvertaistaa palveluja. Integroidulla järjestelmällä pystytään suuntaamaan helpommin resursseja sinne, missä tarve on suurin.

Valinnanvapaus yhdenvertaistaa palveluita, mikäli valinnanvapautta laajennetaan ainoastaan niihin palveluihin, joissa kysyntää on niin paljon, että se ei heikennä julkista palvelua, jota on kuitenkin järjestettävä koko maakunnan alueelle. On kuitenkin suuri riski, että valinnanvapaus rikkoo sen integraation, mitä uudistuksella vihdoin on mahdollisuus saada sosiaali-, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon integroimisella. Jos integraatiota ei saavuteta, ei kyetä vähentämään terveyseroja eikä palveluiden yhdenvertaisuus lisäänty.

Esityksessä on vähän elementtejä väestöerojen vähentämiseen. Ehdotuksessa on suurempi riski erojen lisääntymiseen. Valinnanvapaus edellyttää sitä, että asiakkaalla on kyky valita, tietoa valinnan mahdollisuuksista ja tietysti lähtökohtaisesti valinnanmahdollisuuksien olemassaolo. Jo kaikkien näiden edellytysten osalta ihmisten mahdollisuudet eroavat kovasti jo nykytilanteessa ja ehdotettu valinnanvapaus ei välttämättä paranna näiden peruselementtien toteuttamista. Maakuntien välillä ja jopa maakuntien sisällä em. edellytykset ja mahdollisuudet valinnoille vaihtelevat kovasti.

Tietyn ongelman tuo kokonaisuuden osalta se, että maakunta voi varsin monen palvelun osalta kuitenkin määritellä sen sisällön, volyymin ja kriteerit palvelun saamisen ja tuottamisen osalta.

Yhdenvertaisuuden kannalta oleellisia positiivisia elementtejä ovat tietysti asiakas- ja potilasmaksuihin liittyvät yhdenvertaisuusosiot.

2) Antaako mahdollisuuden hakeutua omaan tilanteeseen sopivaan palveluun

Henkilökohtainen budjetti mahdollistaa paljon palveluita tarvitseville mahdollisuuden hakeutua paremmin oman tilanteen mukaan. Hakeutuminen on mahdollista, mutta suuren ongelman muodostaa se, että mihin tietoon perustuu palveluntuottajan valinta. Lisäksi ihmisillä tulee olemaan hankaluuksia luottaa siihen, että palvelut, joita tarjotaan, ovat varmasti hänen etunsa mukaisia. Lisäksi on erittäin tärkeää, että asiakas saa myös asiakassetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla valita maakunnan liikelaitoksen tuottamaan palvelut.

Eri maakunnilla on erilaiset mahdollisuuden tarjota hakeutua palveluihin. Mitä erikoistuneemmasta palvelusta on kyse, sen hankalammaksi hakeutuminen todennäköisemmin tulee. Muutenkin edellisen kysymyksen kokonaisuudet ovat ongelmallisia.

3) Jos asiakkaalla laaja-alaiset palvelut, onnistuuko yhteensovittaminen

Laki ei tätä nykymuodossaan varmista tulisi olla yksityiskohtaisemmin säädetty. Mutta maakunnalla on tärkeä tehtävä huolehtia, että yhteensovittaminen onnistuu. Mutta silloin maakunnalla tulee olla laajat mahdollisuudet itse päättää miltä osin esimerkiksi asiakasseteliä käytetään, että se tukee palveluiden yhteensovittamista. Asiakassuunnitelma on hyvä, mutta se on vielä liian epäselvästi kuvattu ja ei takaa yhteensovittamista.

Palvelujen ohjaaminen, johtaminen ja kokonaisuuden hallinta monimutkaista. Edellyttää potilas- ja asiakastietojärjestelmien toimivuutta. Myös se, että käyttöön otetaan heti elementtejä (esim. hebu) joiden testaamista ei ole varsinaisesti suoritettu on riskialtista myös kokonaisuuden muodostamisen kannalta.

4) Järjestämisvastuun osalta

Järjestämisvastuun toteuttaminen järkevästi, vaikuttavasti ja laadukkaasti onnistuu vain siten, että maakunnalla on todellinen mahdollisuus itse valita miten valinnanvapautta laajennetaan ja käytetään. Lainsäädännön linjausten painopiste pitäisi vahvemmin olla siinä, että kyetään palvelut turvallisesti ja laadukkaasti tuottamaan alueen väestöllä ei siinä, että valinnanvapautta saadaan laajennettua keinolla millä hyvänsä. Valinnanvapauslain rakennetta tulee siis muuttaa, ei vain tehdä pieniä viilauksia.

Valinnanvapauteen liittyvät kysymykset ovat kaikista ongelmallisimpia maakuntien kokonaishallinnan kannalta. Monituottajamalli erilaisine tuottajineen hankaloittaa erityisesti kokonaishallintaa taloudellisen järjestämisvastuun kannalta.

Tiedolla johtamisen välineet eivät ole riittävästi käytössä ja valmiit tälläkään aikataululla. Sote-ICT järjestelmien integraatio ei ehdi tuottaa riittävästi tietoa maakunnan suunnittelun, asiakastoiminnan tai seurannan tueksi.

Suoran valinnan palveluihin kuuluvien osioiden kustannustietoja (sote-keskus, suun terveydenhuolto) sekä henkilökohtaisen budjetin velvoitteista ei ole käytettävissä kunnan estimaatteja.

Vaasassa 12.12.2017

Marina Kinnunen
Pohjanmaan sote-muutosjohtaja
Vaasan sairaanhoitopiirin
johtajaylihoitaja

Jukka Kentala
Pohjanmaan sote-muutosjohtaja
Vaasan kaupungin sosiaali- ja
terveystoimen toimialajohtaja